

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Сімків Лілії Євгенівни
на дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук Теслі Дмитра Вадимовича
«Формування та використання ринкового потенціалу регіонів»,
за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна
економіка

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими
програмами, планами, темами

Сучасні тенденції розвитку економіки обумовлюють необхідність вирішення цілого комплексу наукових і прикладних проблем в управлінні регіонами України і, зокрема в теорії та методології підвищення ефективності планування розвитку та нарощування ринкового потенціалу. Ефективність функціонування економіки регіонів, використання їх конкурентних переваг пов'язана саме з розвитком ринкового потенціалу, який формується, з одного боку, зусиллями різних суб'єктів господарювання, що виробляють товари та надають послуги, а з іншого - можливостями споживачів, щодо купівлі певних товарів та отримання послуг.

На формування ринкового потенціалу в даний час впливає значна кількість негативних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, які в сукупності стримують розвиток регіональної економічної системи, і відповідно загострюють і посилюють внутрішні проблеми. Враховуючи зазначене, актуальною вимогою часу є наукове обґрунтування сучасних підходів до стратегічного управління ринковим потенціалом регіону і розробка системи заходів, спрямованих на його ефективне використання та нарощення, які б враховували можливості інноваційної модернізації традиційних секторів

економіки, освоєння нових ринкових ніш та використання проривних інновацій як у виробничій сфері, так і в сфері послуг.

З огляду на це, тема дисертаційного дослідження Теслі Дмитра Вадимовича є актуальною і своєчасною. Досягнення мети дослідження та розв'язання завдань, які поставлені автором у роботі безумовно сприятимуть ефективному використанню ринкового потенціалу регіонів.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних тем ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України», зокрема: «Формування та реалізація регіональної структурної політики в умовах модернізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0113U000108), «Механізми реалізації регіональної політики в умовах децентралізації влади в Україні» (номер державної реєстрації 0116U004035) та «Подолання ексклюзивності регулювання соціально-економічного розвитку регіону» (номер державної реєстрації 0119U002012). Особисто здобувачем в рамках зазначених робіт було проведено аналіз структурних диспропорцій в економіці регіонів у контексті оцінки їх впливу на формування ринкового потенціалу; обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення інструментарію підтримки розвитку підприємництва на регіональному та місцевому рівнях; проведено аналіз інституційного базису регулювання розвитку регіональних товарних ринків та обґрунтовано напрями інституційних реформ у цій сфері.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації мають достатній рівень теоретичної обґрунтованості. Дослідження базується на опрацюванні значної кількості літературних джерел і спеціалізованих періодичних видань, аналізі статистичної звітності. Автор опанував і доцільно використовує сучасні методи наукових досліджень.

Отримані результати свідчать про цілісне та завершене дослідження, яке вирішує важливе наукове завдання формування, розвитку та ефективного

використання ринкового потенціалу регіонів. Сформульовані мета та завдання дослідження відображають ключові аспекти обраної проблеми і визначають послідовність викладу матеріалу. Обґрунтованість висновків і практичних рекомендацій підтверджено аналізом та оцінкою ринкового потенціалу регіону, а також запропонованими заходами щодо підвищення ефективності його використання.

Виходячи з поставлених завдань, автор вдало побудував структуру дисертаційної роботи, що забезпечило логічну послідовність проведення досліджень та викладу матеріалу. У першому розділі «Теоретико-методологічні засади формування та використання ринкового потенціалу регіонів» досліджено науково-теоретичні підходи до визначення сутності категорії «ринковий потенціал регіону» (с. 47-52), розкрито сутність та структурні компоненти ринкового потенціалу (с. 53-55). Розроблено методичні підходи до оцінювання ринкового потенціалу (с. 67-69).

На основі аналізу теоретичного базису дослідження ринкового потенціалу запропоновано концептуальну модель дослідження ринкового потенціалу регіону, де в якості основних критеріїв його формування автор розглядає такі характеристики як величина і доступність ринку (с. 44-45). Запропоновано ринковий потенціал регіону розглядати як складову економічного потенціалу регіону, яка включає сукупність взаємопов'язаних елементів його господарської системи (виробничий, споживчий та торгівельний потенціали), які здатні забезпечити певний рівень інтенсивності взаємодій в системі «попит-пропозиція», а також характеризує здатність регіону здійснювати виробництво продукції та забезпечувати максимальні можливості її споживання, як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках (с. 53-55).

Аналіз існуючих методичних підходів до оцінювання ринкового потенціалу регіонів дозволив розробити поетапний алгоритм його оцінки, який базується на аналізі чинників зовнішнього та внутрішнього середовища регіонального ринку, передбачає оцінку позиціонування регіонів за індикаторами структурного та просторового аналізу ринкового потенціалу регіонів та

виявлення міжрегіональних відмінностей його формування та використання (с. 67-69).

У другому розділі «Оцінювання ринкового потенціалу регіонів України» вдале використання структурного та просторового методичних підходів дало змогу здійснити комплексну оцінку ринкового потенціалу регіонів України. Автором, на основі врахування рівня розвитку економіки регіонів, їх наявних можливостей у сфері виробництва та споживання та ступеня доступу до регіональних ринків, розраховано індекс ринкового потенціалу регіонів. Проведені розрахунки дозволили зробити висновок, що вищий індекс ринкового потенціалу регіону обумовлений вищим ступенем концентрації виробників і споживачів і вищим рівнем економічної активності регіону в цілому (с. 78-80).

Імпонує виконаний автором аналіз виробничого потенціалу регіону (як складової його ринкового потенціалу) на прикладі харчової промисловості, яка є стратегічно важливим видом промислової діяльності для всіх регіонів країни (с. 87-90).

Заслуговує на увагу і схвалення факторний аналіз, який дозволив встановити взаємозв'язок між факторами соціально-економічного розвитку регіонів та споживчим потенціалом регіонального продовольчого ринку столичного регіону та областей Карпатського регіону. Автором встановлено, що найбільший вплив на обсяги споживання продуктів харчової промисловості Київської та Львівської областей мають ВРП та грошові витрати домогосподарств на продукти харчування, а в інших областях Карпатського регіону найвпливовішим фактором є середньомісячна заробітна плати, індекс споживчих цін та зміна обсягів витрат населення (с. 108-122). Застосування даного методу дозволило не просто кількісно та якісно оцінювати зміни певних індикаторів на кінцевий показник, але й розробляти стратегічні управлінські рішення щодо регулювання розвитку регіональних ринків, з врахуванням цих змін.

У третьому розділі «Удосконалення організаційно-економічних засад формування та використання ринкового потенціалу регіонів України» визначено напрями підвищення ефективності використання ринкового потенціалу регіонів у розрізі його складових, які базуються на використанні інструментів і заходів регуляторного та стимулюючого впливу державних, регіональних і місцевих органів управління. Заслуговують на увагу пропозиції автора щодо необхідності проведення інституційних реформ, які сприятимуть формуванню та використанню ринкового потенціалу регіонів, зокрема щодо запровадження заходів, спрямованих на розширення виробничих можливостей регіонів, внесенні законодавчих і регуляторних змін, націлених на формування ефективної системи корпоративного управління, удосконаленні правових та організаційних засади господарської діяльності у сфері внутрішньої торгівлі (прийняття закону «Про внутрішню торгівлю») та створення умов для підвищенні рівня життя населення і зростання його купівельної спроможності (с. 139-140).

Вважаємо обґрунтованими стратегічні пріоритети розвитку ринкового потенціалу регіонів, а саме: розширення сегменту товарів власного виробництва; підвищення рівня задоволення потреб населення та формування раціональної структури споживання (с. 149-151).

На основі соціологічного опитування споживачів продукції місцевих товаровиробників автором проведено оцінку відношення населення до продукції регіонального виробника та активність участі місцевого населення у заходах її популяризації, а також визначено пріоритетність місць купівлі товарів, що дозволило запропонувати систему маркетингових заходів щодо просування даної продукції на ринку (с.161-166).

Зміст дисертації повністю відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 – розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій опонованої дисертації підтверджується теоретичними і практичними розробками автора в процесі дослідження.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у розширенні та збагаченні теоретичних і методичних підходів, обґрунтуванні практичних рекомендацій з формування, розвитку та ефективного використання ринкового потенціалу регіонів. Наукові положення, висновки і рекомендації, запропоновані автором обґрунтовані і достовірні. Це підтверджується сукупністю опрацьованих автором законодавчих та нормативних актів України (Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України); статистичних та аналітичних матеріалів Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Львівській області; електронних ресурсів глобальної інформаційної мережі Інтернет; даних підприємств та інших суб'єктів регіонального товарного ринку. Позивної оцінки заслуговують результати експертного опитування, матеріали монографічних і соціологічних досліджень.

Використання значної кількості матеріалів дозволило автору зробити критичний аналіз, сформулювати висновки і пропозиції щодо формування, розвитку та ефективного використання ринкового потенціалу регіонів. Основні положення і результати дослідження оприлюднені, а також обговорені у дискусійному порядку на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях. Достовірність а також обґрунтованість результатів дослідження підтверджується відповідними довідками.

Дисертаційна робота Теслі Дмитра Вадимовича характеризується змістовністю, логічністю побудови і викладення матеріалу, має вдалу структуру. Дисертація складається із трьох розділів, які повністю розкривають тему роботи. Зміст дисертації дозволяє зробити висновок про те, що поставлена мета досягнута, а завдання виконані на високому науковому рівні. Найсуттєвішими науковими результатами, одержаними особисто автором, є:

- обґрунтовано теоретико-методичні основи дослідження ринкового потенціалу регіону, які базуються на сутнісних характеристиках (масштаб та доступність ринку), просторових ефектах розміщення суб'єктів ринків,

домінантних чинниках їх привабливості (економіко-географічне розташування регіону, ступінь концентрації економічної активності, рівень розвитку торговельних, транспортно-логістичних та інформаційно-комунікаційних мереж), методичних підходах до структурно-компонентного оцінювання стану потенціалу з метою скоординованості рішень щодо його ефективного використання на всіх ієрархічних рівнях управління (с. 45-55; 67-69);

- визначено сутність поняття «ринковий потенціал регіону», що на відміну від існуючих, трактується не тільки як сукупність ресурсів взаємодіючих виробничої і споживчої компонент, але й доповнено урахуванням торговельно-логістичної компоненти, з виокремленням її цільової функції. Дана функція передбачає узгодження інтересів виробників і споживачів (с. 52-55);

- запропоновано науково-методичні засади оцінювання ринкового потенціалу регіону, які передбачають поєднання структурно-функціонального та просторового підходів до оцінки його параметрів і потенційних можливостей його використання з метою рейтингування та оперативного моніторингу (с. 63-65; 67-69);

- в результаті проведеного дослідження удосконалено науково-прикладні підходи до стратегування регіонального розвитку. Автором запропоновано доповнити їх індикаторами оцінки ринкового потенціалу, переліком операційних цілей і завдань регіональних стратегій (розширення сегменту товарів власного виробництва, зростання рівня задоволення платоспроможного попиту, формування раціональної структури споживання, підвищення ефективності діяльності суб'єктів торговельної інфраструктури, якості обслуговування та безпеки споживачів) (с. 149-151);

- на основі комплексного дослідження автора дістали подальшого розвитку методичні підходи до оцінювання виробничого потенціалу регіону, які, на відміну від існуючих, включають індикатори оцінки ефективності діяльності підприємств, балансового аналізу продовольчих ресурсів регіону з відображенням джерел формування та руху від виробництва до споживання,

рівень самозабезпеченості і потреби регіонів у продовольчих товарах основних видів (с. 90-91; 93 -102).

4. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення дисертаційної роботи та отримані наукові результати достатньо повно висвітлені у публікаціях здобувача. За результатами дослідження опубліковано 14 наукових праць, що відображають основний зміст дисертації, в тому числі 6 статей (з них 3 одноосібних) у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у науковому періодичному виданні інших держав і 6 публікацій у матеріалах наукових конференцій. Загальні і часткові (за окремими розділами) висновки повністю розкривають зміст дисертації. Опубліковані праці відповідають вимогам ДАК Міністерства освіти і науки України. Список опублікованих праць наведено в авторефераті.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Автореферат дисертації та публікації автора повністю відображають основні наукові результати та висновки, сформульовані у дисертаційній роботі. Ілюстративний матеріал допомагає зрозуміти й оцінити основні ідеї роботи, що винесено на захист.

Всі результати і висновки, винесені на захист, отримані автором самостійно.

5. Теоретична та практична цінність результатів дисертаційної роботи

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені теоретико-методологічні положення доведені до рівня конкретних практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності формування та використання ринкового потенціалу регіонів. Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші прикладні результати наукових досліджень, викладені в дисертації, знайшли практичне застосування

в діяльності окремих установ на регіональному та місцевому рівнях, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження та використання отриманих у роботі результатів. Так, висновки та рекомендації дисертації використані при розробці Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027 років Департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка №11-590/0/2/19 від 03.06.2019 р.). Рекомендації при розробці Стратегії розвитку Скелівської територіальної громади, пропозиції з оптимізації об'єктів торговельної інфраструктури, налагодження діяльності об'єктів виїзної торгівлі та виносної дрібнороздрібною торгівлі, покращення умов реалізації сільськогосподарської продукції, що виробляється домогосподарствами використані Виконавчим комітетом Скелівської селищної ради Старосамбірського району Львівської області (довідка №173 від 10.11.2020 р.). Пропозиції щодо поліпшення маркетингової діяльності підприємства, а також при розробці бізнес-плану діяльності підприємства у короткостроковій перспективі використані ТзВО «ЛПК» (довідка №143 від 03.11.2020 р.). Рекомендації щодо впровадження заходів з підвищення ефективності роботи закладу роздрібною торгівлі, зокрема при створенні мережі торговельних об'єктів задля покращення якості обслуговування населення об'єднаних територіальних громад і задоволення попиту на продукцію місцевих товаровиробників використані *ПП «Коаліція»* (довідка №58 від 12.08.2020 р.). Ряд науково-методичних напрацювань автора було впроваджено у навчальний процес Національного університету харчових технологій при викладанні навчальних дисциплін: «Політична економіка», «Економічна теорія», «Регіональна економіка» (довідка №12-38 від 7.09.2020 р.).

Теоретичне значення отриманих автором результатів полягає у тому, що обґрунтовані у дисертації висновки та рекомендації являють цілісне та завершене дослідження, яке містить здобутки, що можуть бути визнані певним окремим внеском в уточнення науково-методичних засад оцінювання ринкового потенціалу регіону. Використання нових методичних підходів і

принципів дослідження обраної наукової проблеми дало можливість автору вирішити актуальні наукові питання пов'язані з обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо формування, розвитку та ефективного використання ринкового потенціалу регіонів.

6. Дискусійні положення і зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи актуальність обраної здобувачем теми, наукову новизну результатів дисертаційного дослідження, їх достовірність та повноту викладу в опублікованих працях, слід вказати і на наявність в роботі Теслі Д. В. дискусійних положень та певних недоліків. Суть основних з них полягає в наступному:

1. Автором проведено ґрунтовний аналіз теоретичних засад дослідження ринкового потенціалу регіонів, однак, поза увагою автора залишились низка теорій конкуренції, які висвітлюють засадничі положення формування конкурентних відносин між суб'єктами ринку, а саме: теорії досконалої конкуренції (Дж. Мілль), теорії монополістичної конкуренції (Е. Чемберлін), теорії статичної конкуренції або теорії досконалого конкурентного ринку (Дж. Кларк), теорії конкурентної еволюції (С. Уінтер і Р. Нельсон) та інші.

2. Аналіз торговельного потенціалу регіону здійснено в роботі на прикладі об'єктів роздрібної торгівлі, зокрема проведено оцінювання структури і динаміки щільності торговельних мереж регіонів, забезпеченості населення торговельною площею підприємств роздрібної торгівлі та ін. Доцільно було б у проведеному аналізі торговельного потенціалу сфокусувати увагу на особливостях розвитку об'єктів мережі оптової торгівлі, оскільки вона забезпечує необхідну інтенсивність і прискорення процесу товароруку, формування умов співпраці оптових торговців з товаровиробниками та роздрібними торговельними підприємствами.

3. В третьому розділі на с. 153-155 автором запропоновано розробку програми розвитку регіонального ринку, яка дозволить забезпечити

синхронізацію дій між учасниками регіонального ринку, реалізувати комплексний підхід до вирішення існуючих проблем та забезпечити консолідацію зусиль учасників ринку щодо підвищення ефективності використання ринкового потенціалу регіону, а також подано методичні пропозиції до її розроблення. Зокрема, автор пропонує структуру цієї програми та виділяє її основні структурні складові; визначає принципи на яких вона має базуватися. Однак, з викладеного матеріалу не зрозуміло яким чином запропонована програма має бути пов'язана з іншими діючими регіональними програмами. Робота тільки б виграла, якби автор доповнив викладений матеріал, прописавши конкретні заходи реалізації запропонованої програми.

4. Серед визначених автором стратегічних пріоритетів розвитку ринкового потенціалу регіону (с. 151) автор наголошує на необхідності підвищення ефективності діяльності торговельної інфраструктури та якості обслуговування населення регіону шляхом удосконалення торгівельного обслуговування населення гірських і сільських територій. Водночас дане положення не набуло розвитку у конкретизації напрямків і механізмів здійснення таких реформ, зокрема в частині заходів з оптимізації мережі об'єктів торговельної інфраструктури, організації виїзної торгівлі та виносної дрібнороздрібною торгівлі, покращення умов реалізації сільськогосподарської продукції, що виробляється домогосподарствами регіону.

5. На С. 167 автор пропонує удосконалити діючий сьогодні механізм відшкодування витрат львівським товаровиробникам за участь у виставково-ярмаркових заходах. Погоджуючись з висновками про низьку ефективність цього інструменту та висловленими пропозиціями щодо його удосконалення вважаю за доцільне наголосити на необхідності більш чіткого представлення механізму надання маркетингових ваучерів.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну високу позитивну оцінку роботи Теслі Дмитра Вадимовича, виконану на належному теоретико-методичному рівні, а значна їх частка має сприйматися радше як напрямки для подальших наукових пошуків.

7. Загальний висновок

Вивчення роботи, автореферату та публікацій за темою дослідження дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Теслі Д. В. на тему «Формування та використання ринкового потенціалу регіонів» є самостійною завершеною цілісною науковою працею, в якій зроблено теоретичне узагальнення і запропоновано нові підходи до вирішення важливого науково-практичного завдання щодо формування, розвитку та ефективного використання ринкового потенціалу регіонів.

Дисертаційна робота за своєю структурою, актуальністю, новизною, значимістю отриманих результатів, наданих практичних рекомендацій, повнотою публікацій відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 і 14 для кандидатської дисертації «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами та доповненнями), а її автор - Тесля Дмитро Вадимович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу

Л.Є. Сімків

